

De organisatie van het filmbedrijf tijdens de bezetting van '40-'44: de censuur^(*)

ANNE-MARIE POELS
Licentiaat in de geschiedenis
Universiteit Gent

INLEIDING

Nadat de Duitsers in mei 1940 België bezet hadden en een *Militärverwaltung* aangesteld was, onderging het culturele leven er grondige veranderingen.

Net als andere concrete uitingen van cultuur zoals pers en radio, kwam ook de film in de invloedssfeer van de *Propaganda-Abteilung (PA)*¹, die een beleid uitstippelde met als doel de sanering van het cinemawezen. Hiervoor werden de filmdistributie en -productie en de cinema-exploitatie georganiseerd in respectievelijk de Belgische Syndikale Kamer van Filmverhuurders en de Vereniging der Kinemabestuurders van België (V.K.B.B.), tot in 1943 het Filmgilde tot stand kwam. Samen met de Groep Film van de PA kwamen deze organisaties tot een invulling van het beleid waaraan de betrokkenen in de cinemawereld gebonden waren.

In dit artikel zal nader ingegaan worden op één van de onderdelen van het filmbeleid zoals dat tijdens de bezetting van '40-'44 gevoerd werd, te weten de censuur waaronder films stonden.

1. DE CENSUR VAN REEDS BESTAANDE FILMS

Een zeer belangrijke, zoniet de belangrijkste, verandering die als gevolg van de bezetting door de Duitsers optrad in het filmwezen, net zoals in alle andere mediatakken, was het feit dat men niet langer in vrijheid kon bepalen wat men vertoonde, maar dat men gebonden was aan de censuur van de bezetter. Concreet betekende dit dat alle speelfilms, voordat zij openbaar vertoond

^(*) Onderstaand artikel is een onderdeel uit de thesis: POELS, A., *Achter het zilveren scherm. Het cinemabeleid in België tijdens de bezetting van 1940-1944*, Gent, 1997.

¹ Tot juli 1940 was dit de *Propaganda Staffel* België.

mochten worden, beoordeeld werden door een censuurcommissie die al dan niet toelating, in de vorm van een visum, gaf voor vertoning van de film; al vanaf 23 mei 1940 werd deze censuur ingesteld.²

In de eerste paar maanden van de bezetting werd hiervoor de hulp van de Syndikale Kamer ingeroepen. Alle speelfilms moesten in cinema Américain aangeboden worden voor een beoordeling; dat kon alleen op maandagen tussen 9 en 12 uur. Op de dozen waarin de films binnengebracht werden moest duidelijk de titel ervan vermeld zijn; bovendien moest de film vergezeld zijn van een draaiboek waarin de acteurs/actrices die erin figureerden opgesomd werden en eventueel van een apart blad met namen van de artiesten die niet in het draaiboek voorkwamen maar wel in de film.³ De reden hiervoor was dat onmogelijk alle films die zich in de stocks van de verschillende distributiefirma's bevonden, bekeken konden worden en men zich dus in eerste instantie baseerde op het draaiboek. Omdat van alle medewerkers van de betreffende film ook vermeld moest worden of zij joods danwel arisch waren, konden onmiddellijk een aantal films terzijde geschoven worden. De gedelegeerden van de Syndikale Kamer brachten daarna op basis van de scenario's de films onder in drie categorieën:

- a) films die noch betrekking hadden op Duitsland, noch op de oorlog en die dus onmogelijk bekritiseerd konden worden
- b) films die eerst door de bezetter gezien moesten worden; deze hadden betrekking op de oorlog of op de Russische revolutie
- c) films die onderwerp van maatregelen vanwege de PA zouden kunnen zijn omdat zij betrekking hadden op Duitsland.⁴

Alleen over de speelfilms van de eerste categorie mochten de gedelegeerden direct een visum afgeven, over alle andere films besliste de PA. Op deze manier werd vermeden dat de verhuur stil zou vallen; het feit dat niet alle films door de PA gecontroleerd hoefden te worden voordat men ze mocht vertonen, had immers tot gevolg dat in ieder geval een aantal films in roulatie waren.

Voor de films die toegelaten waren, kregen de distributeurs, tegen betaling, een censuurkaart die te allen tijde de film moest vergezellen: dus telkens wanneer een film van de distributeur naar de exploitant ging en omgekeerd, werd de censuurkaart meegestuurd. Op deze manier kon de PA natuurlijk gemakkelijk controleren of een film legaal vertoond werd of niet en of een exploitant dientengevolge in overtreding was. Ging een censuurkaart verloren

² SOMA, Rapport 'La corporation Cinématographique' 18-01-1944, papieren m.b.t. M.G. Lévy, PL 8, map 7, p. 4.

³ CINEMA. *Officieel en halfmaandelijksch orgaan van de cinemacorporatie. Organe officiel et bimensuel de la corporation du cinéma*, 1e jaargang, nr. 9, 1 apr. 1941, p. 8.

⁴ SOMA, Rapport sur le cinéma Belge sous l'occupation Allemande, Aud. Gen., JB 64, 1417, map 110, p. 2.

of werd die te laat teruggestuurd dan draaide de exploitant hiervoor op. De verhuurder moest in dat geval de V.K.B.B. op de hoogte brengen van het verlies, waarna een duplicaat aan hem verstrekt werd. De exploitant moest de vergoeding hiervoor, die 500 frank bedroeg, betalen.

Op 1 mei 1941 werd via een mededeling in *CINEMA* bekend gemaakt dat de Belgische censuurcommissie die de censuur in eerste instantie op zich genomen had geen bevoegdheid meer had. Blijkbaar had de commissie enkele beoordelingsfouten gemaakt en hadden speelfilms die volgens de bezetter twijfelachtig waren een visum gekregen.⁵ Om welke films het daarbij ging, werd niet vermeld. Vanaf dat moment kwam de volledige verantwoordelijkheid voor de censuur in handen van de Groep Film van de PA. De toelatingen die door de controlecommissie vóór 6 augustus (datum van de eerste verordening vanwege de Duitse overheid) verstrekt waren bleven van kracht maar moesten vergezeld gaan van een tweede toelating en wel van de PA.

Bovendien werden vanaf dat moment ook de zogenaamde cultuurfilms gevisieerd: ook deze moesten aan de PA voorgelegd worden opdat die kon beslissen of ze vertoond mochten worden of niet. Zelfs de aankondigingsbanden, die waarschijnlijk toch niet meer geweest zullen zijn dan een zeer verkorte versie van een langspeelfilm, moesten gecensureerd worden om te kunnen intervensiëren wanneer er sprake was van ook maar het geringste subversieve element; zij gingen vergezeld van een eigen censuurkaart.⁶

Films die men om wat voor reden dan ook niet geschikt achtte, werden niet per definitie uit de distributie teruggetrokken; soms volstond het om fragmenten die volgens de PA aanstootgevend waren uit de film te snijden en kon de verkorte versie alsnog op de markt gebracht worden. Maar een groot gedeelte van de films die aan de *Filmprüfstelle* (de filmkeuringsdienst) van de PA voorgelegd werden, werd wel degelijk volledig verboden. Zo werden van de 494 films die in de periode van 1 september 1940 tot 31 mei 1941 de censuur passeerden, 232 films verboden, 212 films toegelaten, 38 films toegelaten met coupures en zeven films voorlopig verboden; over vijf andere films werd nog niet definitief beslist.⁷

Dat in die tijdspanne zoveel films verboden werden is te verklaren wanneer men bedenkt dat in deze beginperiode alle Engelse en Amerikaanse films en enkele Franse films uit de distributie teruggetrokken werden. De Engelse films werden onmiddellijk in beslag genomen, net als de films van *Artistes Associés*, Warner Bros en Universal, dit omdat zij anti-Duitse films verdeelden, zoals

⁵ SOMA, Jahresbericht der Prop.-Abt. B. beim Militärbefehlshaber in Belgien und in Nordfrankreich, August 1941, Prop.-Abt. B., MV 3, p. 0356.

⁶ *CINEMA*, 1e jaargang, nr. 12, 15 mei 1941, p. 6.

⁷ SOMA, Jahresbericht der Prop.-Abt. B., Prop.-Abt. B., MV 3, p. 0357.

bijvoorbeeld "The great dictator". In aug. 1940 werden ook de films van de firma's Columbia, Fox, Metro-Goldwyn-Mayer, Paramount en R.K.O. uit het distributiecircuit genomen eveneens om de anti-Duitse tendens ervan.⁸

Natuurlijk had die terugtrekking te maken met het feit dat de films gezien werden als politieke hetzefilms vanwege de vijand, maar zij had ook een meer ideologische achtergrond. In een aantal tendentieuze artikels die verschenen tijdens de bezetting en die handelden over het filmwezen vóór de bezetting, vindt men een verantwoording vanwege Belgische journalisten voor de terugtrekking van met name de Amerikaanse productie. De Amerikaanse productie (maar ook de Franse productie van voor de oorlog) werd volgens hen beheerst door joden die 'verduiveld snel begrepen hadden welk instrument de film in hun hand kon worden, vooral om zich te verrijken ten koste van anderen, en tevens om bij het publiek van alle landen de kiemen van ont-aarding op elk gebied mild te verspreiden', zo schreef de filmjournalist J. Sacré in een artikel in *De Balming*. Hij was ervan overtuigd dat hierdoor veel schade aangericht was, ook in België dat voor de bezetting het grootste gedeelte van zijn films immers uit die landen betrok.⁹ Ook in de periode na 31 mei 1941 werd een niet aflatende stroom films gecensureerd; in de periode van twee weken, die tussen het verschijnen van een propagandabericht verstreek, werden gemiddeld rond de 30 films gecensureerd.

Behalve de vrij algemene berichten over de censuur van Amerikaanse, Engelse en Franse films, zijn er niet zoveel gegevens voorhanden die melding maken van de films die concreet uit de handel werden gehaald. Hier volgt een opsomming van de berichten die wél gevonden werden.

Zeër snel al, in september 1940 werd het filmmateriaal voor een film over de koning die in België op het moment van de bezetting in voorbereiding was, in beslag genomen.¹⁰ Volgens het anonieme rapport over het cinema-wezen, werden daarna in nov. 1940 de films die vertolkt werden door Françoise Rosay uit het distributiecircuit genomen.¹¹ De reden hiervoor was waarschijnlijk

⁸. SOMA, Rapport sur le cinéma Belge, Aud. Gen., JB 64, 1417, map 110, p. 3; CINEMA, 2e jaargang, nr. 15, 1 juli 1942, p. 6: in België waren volgens deze twee berichten vanaf 9 aug., respectievelijk 6 aug. 1940 officieel alle Amerikaanse en Engelse films verboden. Tot 15 aug. 1940 mochten blijkbaar in Duitsland nog de films van Metro-Goldwyn-Mayer gedraaid worden. Op 22 aug verscheen er een klein artikeltje in *Het Algemeen Nieuws* waarin het verbod op films van deze maatschappij in Duitsland bekend gemaakt werd: *Het Algemeen Nieuws*, 22 aug. 1940, p. 5.

⁹. *De Balming*, 1e jaargang, nr. 2, 25 apr. 1943, p. 7.

¹⁰. SOMA, Rapport Prop.-Abt. B. vom 8. September. 1940, Prop. Staffel B., G.R.M.A. T 77, roll 983, fr. 4472558-59.

¹¹. *Het Algemeen Nieuws*, 24 okt. 1940, p. 5: het gaat hier waarschijnlijk om de film "De huwelijksreis" die in okt. 1940 nog in België gespeeld werd.

dat deze Franse actrice duidelijk naar voren bracht dat zij anti-Duitse gevoelens koesterde en opruiende anti-Duitse toespraken hield.¹² Verder werden later onder andere de films waarin Martha Eggerth en Jan Kiepura meespeelden verboden. Kiepura zou zoon van een Poolse jood zijn (J. Wulf, *Theater und Film im Dritten Reich. Eine Dokumentation. Zeitgeschichte*, 1983, p. 428) maar die informatie klopte volgens Drewniak niet; hij was echter wel de zoon van een gedoopte joodse vrouw. Het feit dat hij 'half-jood' was bracht hem in 1937 in Duitsland in ongenade; Eggerth was met hem gehuwd en werd daarom ongewenst (Drewniak, *Der deutsche Film 1938-1945*, 1987, p. 131).¹³ Nochtans speelde bijvoorbeeld in Brussel in februari 1942 nog een film waarin Martha Eggerth een rol vertolkte, namelijk "Ik heb twee harten"; in juli 1942 werd ook melding gemaakt van de vertoning in Gent van deze film.¹⁴ Het is dus niet helemaal duidelijk wanneer de films waarin zij speelde teruggetrokken werden. In februari 1941 werd de vertoning van de film "Hélène" verboden, waarschijnlijk vanwege de regisseur en zijn assistent Jean-Benoit Lévy en Marie Epstein.¹⁵ Ook Tsjechische en Poolse films werden met ingang van 9 januari 1941 uit de distributie teruggetrokken net zoals de nog sporadisch aanwezige Russische films, in juni van datzelfde jaar.¹⁶

Nadat de verordening met betrekking tot de productie, verhuur en verkoop van smalfilm in mei 1941 uitgevaardigd was, begon men ook bepaalde smalfilms terug te trekken uit het de distributie. Zo kwam het dat begin juni van dat jaar enkele honderden Amerikaanse smalfilms uit het verhuurcircuit genomen werden; een aantal weken later, in juli, werd bovendien een opslag met 200 Hongaarse smalfilms voor censuur aan de PA overgedragen.¹⁷

¹² Deze informatie stond zo niet in de propagandaberichten: men wist binnen de PA natuurlijk om wie het ging en het was dan ook niet nodig een verklaring voor de terugtrekking van de films met deze actrice te geven. Dit gegeven werd echter gedistilleerd uit één van de *Meldungen aus dem Reich*, de berichten die via de *Sicherheitsdienst* vanuit verschillende delen van het Rijk (incl. de bezette gebieden) Duitsland bereikten. 'In deutschfreundlichen Kreisen und unter in Holland lebenden Reichsdeutschen habe die Aufführung des Französischen Filmes "Mutterschaft" (...) mit Françoise Rosay Verwunderung und Ablehnung ausgelöst, da die Rosay durch ihre antideutschen Hetzreden über den Straßburger Sender noch in Erinnerung sei. (...)' in: H. BOBERACH, *Meldungen aus dem Reich, Auswahl aus den geheimen Lageberichten des Sicherheitsdienstes der SS 1939-1944*, Bd. 5, Nr. 135, 24. Oktober 1940, p. 1701.

¹³ SOMA, Rapport 'La corporation', papieren m.b.t. M.G. Lévy, PL 8, map 7, p. 12.

¹⁴ *Volk en Staat*, 25e jaargang, nr. 37, 12 feb. 1942, p. 4; *CINEMA*, 2e jaargang, nr. 16, 15 juli 1942, p. 27.

¹⁵ SOMA, Rapport Prop.-Abt. B. vom 1.-15. Februar 1941, Prop.-Abt. B., MV 3, p. 0057.

¹⁶ SOMA, Rapport Prop.-Abt. B. vom 1.-15. Januar 1941, Prop.-Abt. B., MV 3, p. 0017; idem vom 1.-15. Juni 1941, Prop.-Abt. B., MV 3, p. 0206.

¹⁷ SOMA, Rapport Prop.-Abt. B. vom 1.-15. Juni 1941, Prop.-Abt. B., MV 3, p. 0193; idem, vom 1.-15. Juli 1941, Prop.-Abt. B., MV 3, p. 0218.

Het censureren van de films gebeurde in cinema Américain in Brussel. Kreeg een film geen toelating, dan werd eerst en vooral de kopie die gevisioneerd was teruggetrokken. Het was natuurlijk mogelijk dat er nog kopieën van de film in omloop waren: die mochten ook niet meer vertoond worden maar hoefden niet meteen ingeleverd te worden.

“Indien echter, zelfs buiten weten van den filmverhuurder, een dezer kopieën zou vertoond worden, zou hij zich, tezamen met dengene die de film zou vertoond hebben, aan de grootste moeilijkheden blootstellen, en namelijk aan het definitief intrekken van de arbeidstoelating.”¹⁸

De films die uit het circuit genomen werden, werden voor het grootste gedeelte ondergebracht in het filmarchief van de Groep Film van de PA in Berlijn; zo werden in juni 1941 enkele Engelse films in het archief opgenomen: “Yew Suss”¹⁹, “Secret Service” en “Marte Richard” en ook de Amerikaanse films “Rebecca” van Hitchcock en “The private lives of Elizabeth and Essex”, vanwege hun politiek-culturele waarde.²⁰ Een klein aantal films werd echter niet naar Berlijn gestuurd, maar ter beschikking van de O.K.W. gesteld, die de films opsloeg in een *Zentralfilm lager* dat ingericht werd in de voormalige gebouwen van de firma Fox.²¹ Deze laatste groep bestond waarschijnlijk uit de films die door de bezetter als hetzefilms gezien werden. Hiermee konden voorstellingen voor de kommando’s gehouden worden om hen op het gevaar van de vijand te wijzen. Zo werd in nov. 1940 in een besloten voorstelling voor de *Luftgaukommando* de Britse film “Leeuw met vleugelen” (“Der Löwe hat Flügel”) afgedraaid.²² En ook in februari 1941 werd in een besloten voorstelling een film getoond aan een publiek van officieren, de leiders van de PA en de Militair Bevelhebber van België en Noord-Frankrijk, von Falkenhausen:

“der französische Hetzfilm “Nach meinem Kampf meine Verbrechen”.”²³

¹⁸. *CINEMA*, 1e jaargang, nr. 1, 1 dec. 1940, p. 49.

¹⁹. Het gaat hier om de Engelse verfilming van Lion Feuchtwangers roman “Jud Süß”, die in 1934 gemaakt werd door Lothar Mendes en die, in tegenstelling tot de Duitse verfilming, een pro-joodse tendens vertoonde.

²⁰. SOMA, Rapport Prop.-Abt. B. vom 1.-15. Juni 1941, Prop.-Abt. B., MV 3, p. 0206; idem vom 16.-30. Juni 1941, Prop.-Abt. B., MV 3, p. 0205.

²¹. SOMA, Rapport Prop.-Abt. B. vom 1.-15. Januar 1942, Prop.-Abt. B., G.R.M.A. T 77, roll 982, fr. 4472578.

²². SOMA, Rapport Prop.-Abt. B. für November 1940, Prop.-Abt. B., G.R.M.A. T 77, roll 982, fr. 4471906.

²³. SOMA, Rapport Prop.-Abt. B. vom 1.-15. Februar 1941, Prop.-Abt. B., MV 3, p. 0057.

In Duitsland zelf werd tevens bepaald welke films voor uitvoer naar het buitenland in aanmerking kwamen. Zo kon het gebeuren dat een film die in Duitsland wel uitgekomen was, niet goed genoeg gevonden werd om in het buitenland op de markt te brengen. We weten dat dat onder andere met de kleurenfilm "Frauen sind doch bessere Diplomaten" het geval was. Hoewel die film wel aangekondigd werd, werd hij inderdaad niet teruggevonden in de verschillende aankondigingslijsten zoals die in de krant verschenen en kunnen we er dus vanuit gaan dat hij in België in ieder geval niet gedraaid heeft.²⁴ Anderzijds kon het ook zijn dat een film die in Duitsland uit de distributie genomen werd, wel in België in première ging; dat gebeurde met de film "Titanic" van de regisseur Selpin die in Duitsland per 30 april 1943 uit de markt genomen werd, maar hier bijvoorbeeld in Antwerpen draaide in cinema Eldorado van 25 feb. 1944 tot 17 maart 1944 (R. Fouquaert, *Analyse van de filmconsumptie & film als propaganda-instrument te Antwerpen 1940-1945*, 1988, p. 176; K. Wetzels en P. Hagemann, *Zensur. Verbotene deutsche Filme 1933-1945*, 1982, p. 134-135).²⁵ De censuur was dus niet helemaal gelijklopend in het Duitse rijk en het bezette land België, maar hield wel degelijk rekening met de bevolking waarvoor de film bedoeld was.

Ook nadat reeds een proefvoorstelling van een film gegeven was kon men die nog terugtrekken of beperkt verdelen. Dat gebeurde onder andere in december 1941 met de film "Ohm Krüger":

"Den flämischen und wallonischen Filmschriftleitern wurde die französische Fassung des Filmes "Ohm Krüger" vorgeführt. (...) wurde doch von fast allen Teilnehmern an dieser Vorführung festgestellt, dass (...) zum mindesten aber die Zeit für die Aufführung noch nicht gekommen ist."²⁶

Volgens de thesis van Fouquaert werd de film in Antwerpen, hoewel wel aangekondigd, inderdaad niet uitgebracht (Fouquaert, *Analyse van de filmconsumptie*, p. 120).

²⁴ *De Dag*, nr. 2495, 1-2 jan. 1942, p. 6: hierin werd de première van de film aangekondigd.

²⁵ Er bestaan twee versies van de geschiedenis van dit verbod. 'Der Film wurde von der Filmprüfstelle am 30. April für Deutschland verboten und nur zur Vorführung im Ausland zugelassen.' Een andere versie zegt dat de film verboden werd nadat een bomaanslag gepleegd was tijdens de première van de film.

²⁶ SOMA, Rapport Prop.-Abt. B. vom 15.-30. Dezember 1941, Prop.-Abt. B., G.R.M.A. T 77, roll 982, fr. 4472545.

2. DE VOORCENSUUR

Niet alleen reeds bestaande speelfilms werden gekeurd en al dan niet goed bevonden, ook de productie van nieuwe films werd gecontroleerd. Behalve de werkvergunning die men als producent nodig had, moest men voor iedere nieuw te produceren speelfilm danwel kortfilm ook een toelating hebben, die uitgereikt kon worden wanneer het draaiboek ter keuring voorgelegd en goedgekeurd was. Daarmee werd het beleid dat Goebbels ook in Duitsland voerde gevolgd: uiteindelijk zou alle censuur achteraf zoveel mogelijk overbodig moeten worden en vervangen moeten worden door een complete controle op het productieproces. Zowel het onderwerp, als de afwikkeling ervan, het draaiboek en de bezetting van een film moesten de goedkeuring van de nazi's kunnen wegdragen (Wetzel en Hagemann, *Zensur*, p. 8).

In België werd bijvoorbeeld aan Vanderheyden in de periode van 1 tot 14 maart 1942 de

“Herstellungsgenehmigung für den dritten Film dieser Serie [nl. de serie “Dingemans en Babbel, n.v.a.] (...) erteilt”

en

“Drei weiteren Kurzfilm-Produzenten konnten die Drehbücher von drei Kulturfilmen freigegeben werden.”²⁷

Zo werd al vooraf een selectie gemaakt. Dat was natuurlijk ook nodig want filmband was erg kostbaar en men kon niet het risico lopen dat een film achteraf, na de productie ervan, alsnog teruggetrokken moest worden, waardoor meters kostbare film verloren zouden gaan. Die voorcensuur was de eerste paar maanden wellicht niet zo streng, maar aangezien dat een aantal, volgens de PA, kwalitatief slechte kortfilms had opgeleverd werd ze verscherpt.²⁸

3. Vernietiging van filmafval en oude films

Bij verordening van 28 sep. 1942 moesten alle films die geen toelating hadden om vertoond te worden en die ook niet het predikaat cultureel of artistiek waardevol gekregen hadden of bij de PA of O.K.W. in bewaring gegeven waren, bij de PA aangegeven worden. Dit waren dus met name de films van

²⁷. SOMA, Rapport Prop.-Abt. B. vom 1.-14. März 1942, Prop.-Abt. B., MV 3, blad 9.

²⁸. SOMA, Rapport Prop.-Abt. B. vom 16.-30. Juni 1941, Prop.-Abt. B., MV 3, p. 0205: ‘Die jüngste Erfahrungen mit den im Lande hergestellten Kurzfilmen, die wiederum ein sehr niedriges Niveau aufweisen, machte eine schärfere Vorzensur und Produktionsüberwachung als bisher notwendig.’

vóór 1937 die vanwege hun ouderdom uit de circulatie genomen waren geworden, maar ook oude filmstroken, filmafval en de positieven en negatieven van geproduceerde films. De PA besliste waar het materiaal, dat op deze manier verzameld werd, verwerkt zou worden. Al het filmmateriaal werd immers verwerkt en vormde op die manier belangrijke grondstof voor nieuw te maken filmmateriaal, waardoor er meer nieuwe kopieën ter beschikking van de verhuurmaatschappijen zouden komen. Maar tegelijk betekende iedere vernietigde verboden film meer, ook een film minder die wellicht illegaal vertoond zou kunnen worden.²⁹ De distributeurs waren natuurlijk niet blij met de vernietiging van de kopieën, waarvan sommige zelfs nog nieuw waren, omdat iedere hoop ze ooit nog te kunnen verhuren op die manier verguisd werd. Bovendien werd van de exclusiviteitsrechten, die meestal voor veel geld verworven waren slechts een heel klein bedrag in de vorm van een materiaalvergoeding terugbetaald; zo ging dus veel geld verloren.³⁰

De verdeling van het verwerkte materiaal gebeurde door de Militair Bevelhebber en bij overtreding van de in de verordening vastgelegde regelgeving kon men een zware boete of zelfs een gevangenisstraf opgelegd krijgen.

BESLUIT

Via de censuur kwam het filmaanbod volledig onder controle van de Duitse bezetter. Voor Duitsland betekende het feit dat de Amerikaanse en Engelse films teruggetrokken werden dat er ruim baan kwam voor de Duitse filmproducties die zo massaal uit de droomfabrieken van de produktiefirma UFA kwamen; voor het Belgische publiek betekende het een omschakeling die schijnbaar zonder al teveel protest geaccepteerd werd.³¹

²⁹. Verordening van 28 sep. 1942, over het verwerken en vernietigen van filmafval en oude films, in: *Verordnungsblatt des Militärbefehlshabers in Belgien und Nordfrankreich für die besetzten Gebiete Belgiens, Luxemburgs und Nordfrankreichs vom Militärbefehlshaber Militärverwaltungs-chef*, fasc. 87, 7 okt. 1942, nr. 1, p. 1-2.

³⁰. SOMA, Rapport 'La corporation', papieren m.b.t. M.G. Lévy, PL 8, map 7, p. 24. Men moet hier denken aan bedragen in de orde van grootte van 20.000 frs. die men neergeteld had voor de exclusiviteitsrechten tegenover 180 frs. die men kreeg voor het materiaal.

³¹. Zie voor een uitgebreidere beschrijving van de receptie van de Duitse film door het Belgische publiek de thesis waaruit het artikel een onderdeel is.

AFKORTINGEN

O.K.W.	<i>Oberkommando der Wehrmacht</i>
P.A.	<i>Propaganda-Abteilung</i>
S.O.M.A.	Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij
V.K.B.B.	Vereniging der Kinemabestuurders van België

BIBLIOGRAFIE

- DREWNIAK, B., *Der deutsche Film 1938-1945. Ein Gesamtüberblick*, Düsseldorf 1987.
- FOUQUAERT, R., *Analyse van de filmconsumptie & film als propaganda-instrument te Antwerpen 1940-1945* (onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Departement Geschiedenis, R.U.G.), Gent 1988.
- WETZEL, K. en HAGEMANN, P., *Zensur. Verbotene deutsche Filme 1933-1945*, 2e druk, Berlijn 1982.
- WULF, J., *Theater und Film im Dritten Reich. Eine Dokumentation. Zeitgeschichte*, Frankfurt/M., Berlijn, Wenen 1983, p. 285-487.

**L'organisation de l'industrie cinématographique
durant l'occupation de '40-'44: la censure**

ANNE-MARIE POELS

RÉSUMÉ

Une des lignes d'action des autorités allemandes concernant la politique en matière de cinéma dans les années '40-'44 consiste en un contrôle total de l'offre cinématographique au moyen de la censure. D'une part, les films existants sont soit retirés de la distribution, soit adaptés; d'autre part, le contrôle s'exerce également sur la production de films nouveaux. Le matériel cinématographique perdu pour le public suite à la censure est récupéré et recyclé. Quelques exemples concrets de films censurés sont évoqués dans l'article.

**The organizing of the cinema during the occupation of 1940-1944:
censorship**

ANNE-MARIE POELS

SUMMARY

One of the lines of policy of the German authorities with regard to cinema policy in the years 1940-1944 was the complete control over the films available; this took place through the use of censorship. On the one hand, already existing films were taken out of distribution or altered; on the other hand, control was also exercised over the production of new films. The film material that as a consequence of censorship was lost to the public was recuperated and recycled.

In the article a few concrete examples of censored films were cited.